

Analizin Mesajı

- BM'nin Doğu Türkistan raporu, Çin zulmünü açıkça ifade etmekten konusunda yetersizdir.
- Çin, Doğu Türkistanlıları zorla yerinden ederek bölgeye Han Çinlilerini yerleştiriyor.

Çin'in Doğu Türkistan'a Yönelik Nüfus Mühendisliği:

Çinileştirme Politikası Devam Ediyor!

Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından 31 Ağustos 2022 tarihinde görevini devreden eski komiser Michelle Bachelet görev süresinin sona ermesine yalnızca dakikalar kala yayınlanan "BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR)'nin Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ndeki İnsan Hakları Endişelerinin Değerlendirilmesi" başlıklı rapor Çin'in Doğu Türkistan (Xinjiang)'da gerçekleştirdiği ve insan haklarına aykırı olan faaliyetlerini ele almaktadır. Ancak, söz konusu rapor, Çin Komünist Partisi (ÇKP) tarafından bölgede uygulanan sistematik asimilasyon ve soykırım faaliyetlerini yeterince açık bir şekilde eleştirmede gerekçesiyle başta insan hakları savunucuları olmak üzere birçok kişi ve kurum tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Analiz bu kapsamda, Çin'in gerçekleştirmekte olduğu bu hak ihlallerine karşı uluslararası toplumu bu hak ihlallerinin ve zorla yerinden etme faaliyetlerinin sona erdirilmesine yönelik Çin'e karşı adım atmaya çağırılmaktadır.

Çin; Tibet, Mançurya, İç Moğolistan ve Doğu Türkistan (Xinjiang)'da sistematik olarak yürüttüğü göç ve demografi mühendisliği politikası kapsamında bu bölgelere Han Çinlileri yerleştirmektedir. Çin Komünist Partisi (ÇKP) yönetimi, Çin'in işgal altında tuttuğu ve Çinli olmayan halkların yaşadığı bu bölgelere yönelik bir Hanifikasyon (Çinlileştirme) politikası yürütmektedir. Bu politikanın en şiddetli uygulandığı yerlerin başında ise Doğu Türkistan gelmektedir.

Doğu Türkistan, binlerce yıldır Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek ve Tacikler gibi Orta Asya halklarının anavatanıdır. Tarih boyunca kadim bir Türk toprağı olan Doğu Türkistan'da ÇKP'nin başlattığı göç ve demografi mühendisliği kapsamında binlerce yıldır bölgede yaşayan halklar zorla Çin'in başka bölgelerine gönderilirken bir yandan da Han Çinli yerleşimcilerin bölgeye yerleştirilmesi devam etmektedir. Çin'in sözde "Yeniden Eğitim Kampı" olarak lanse ettiği toplama kamplarında uyguladığı asimilasyon ve sistematik soykırımın bir devamı olan bu politika sebebiyle yüzbinlerce Uygur, Kazak ve diğer Müslüman ve Türk nüfus, Doğu Türkistan'dan zorla Çin'in diğer bölgelerine işçi olarak gönderilmektedir. ÇKP yönetimi, bu zorla yerinden etme planını "yoksulluğu azaltma" politikası bahanesi ile örtbas etmek istemektedir. Doğu Türkistan'ın demografik yapısı 1980'li yıllardan bugüne kadar büyük bir değişim göstermiştir. Sosyo-ekonomik ve göç gibi bazı faktörlerin yanı sıra bu demografik değişimi etkileyen en büyük faktör ise ÇKP yönetiminin uyguladığı sistematik bir politikadır.

Çin'in popüler sosyal medya platformlarından olan Douyin'de paylaşımına sokulan bir videoda görüldüğü kadarıyla Han Çinli göçmenler otobüs ve trenlerle bölgeye getirilerek "Bingtuan"¹ olarak da bilinen Sincan Üretim ve İnşaat Kolordusu (XPCC) tarafından inşa edilmiş olan yerleşim birimlerine yerleştirilmektedir. Bölgeye getirilen yerleşimcilere tamamen ücretsiz olarak sağlanan bu hizmetler ÇKP'nin bölgede gerçekleştirmek istediği nüfus ve demografi mühendisliğinin yalnızca bir parçasıdır.²

ÇKP yönetimi, uluslararası hukuka ve insan haklarına tamamen aykırı bir şekilde, bir yandan Doğu Türkistan'da yasadışı yerleşim yerleri inşa ederek buralara Çin'in diğer bölgelerinden Han Çinlileri yerleştirirken diğer yandan bölgenin asıl mukimleri olan Uygurları ve diğer Müslüman ve Türk halklarını zorla yerinden ederek Çin'in diğer bölgelerindeki fabrikalara göndermektedir. Bu şekilde bir göç ve demografi mühendisliği politikası yürüten ÇKP, Doğu Türkistanlıları yalnızca zorla fabrikalarda çalıştırmakla yetinmeyip çalışma saatleri dışında bu insanlara kendi ideolojisini empoze

**Doğu Türkistan,
binlerce yıldır
Uygur, Kazak,
Kırgız, Özbek ve
Tacikler gibi Orta
Asya halklarının
anavatanıdır.**

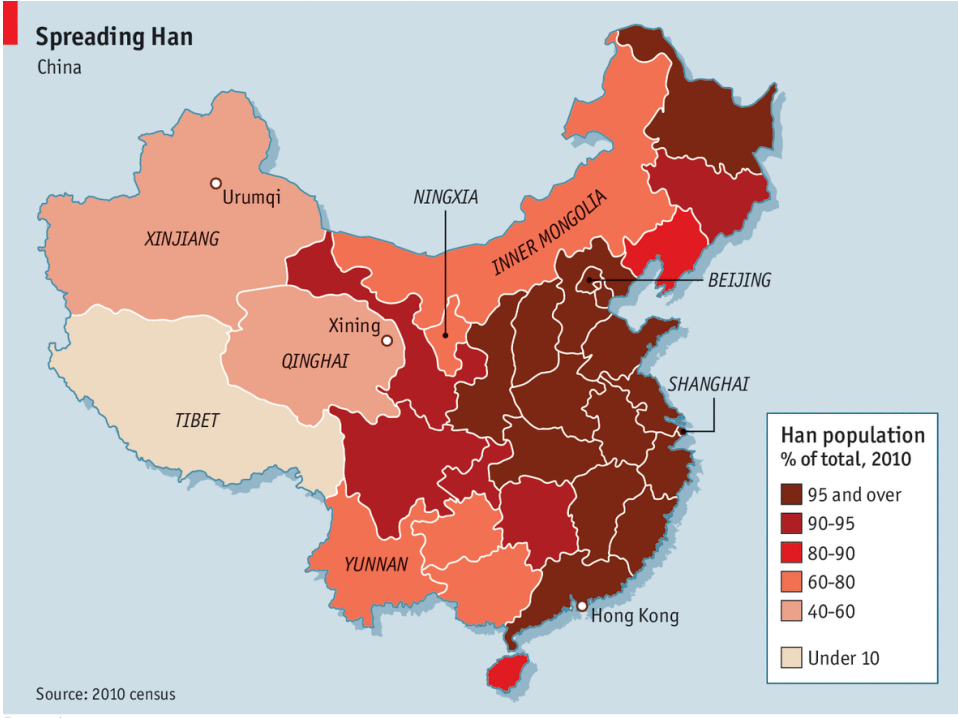
ÇKP'nin uyguladığı bu zorla yerinden etme, uluslararası hukuk ve insan hakları bakımından temel bir hak ihlalidir.

eden aktivitelere katılma zorunluluğu ve Mandarin dili dışındaki dilleri yani anadillerini konuşma yasağı gibi faaliyetlerle kültürel bir asimilasyon uygulamaktadır.

ÇKP'nin uyguladığı bu zorla yerinden etme, uluslararası hukuk ve insan hakları bakımından temel bir hak ihlalidir. Zorla çalıştırmanın da söz konusu olduğu bu durum, küresel firmaların buna göz yummaları sebebiyle artarak devam etmektedir. Zorla yerinden edilip Çin'in farklı bölgelerindeki fabrikalarda ya da Doğu Türkistan'daki fabrikalarda zorla çalıştırılan Doğu Türkistanlılar, küresel firmaların ve ekonomik çıkarlarını düşünen devletlerin görmezden gelmeleri sebebiyle ÇKP yönetiminin sistematik asimilasyon ve sömürü faaliyetlerine maruz kalmaktadırlar.³

Çin'in Nüfus Mühendisliği

Çin'in nüfus transfer politikası yeni bir olgu değildir. Çin, sistematik olarak çeperinde yer alan bölgeleri işgal ve ilhak ederek kendi dil, kültür ve ideolojisini empoze etme faaliyetleri yürütmektedir. Bu kapsamda da işgal ve ilhak ettiği bölgelere Han Çinli nüfus yerleştirerek sistematik asimilasyon ve kültürel soykırım politikasını kalıcı hale getirmeyi planlamaktadır. Örneğin; bu yüzyılın başlarında Mançular, kendi kültür ve geleneklerine sahip ayrı bir halk olarak varlıklarını sürdürmekteydiler. Bugüne bakıldığında ise 75 milyon Çinlinin yerleştiği Mançurya bölgesinde yalnızca 2 ila 3 milyon civarında Mançuryalı kaldığı tahmin edilmektedir. İç Moğolistan'ı da işgal altına alan Çin'in, nüfus transfer politikası kapsamında yürüttüğü yerleşim faaliyetleri ile bugün 8.5 milyon Çinlinin yaşadığı bölgedeki Moğolların nüfusu ise 2.5 milyondur.⁴ Tibet'te de durum farklı değildir. Resmi Çin kaynaklarından açıklanan 2020 nüfus sayımı verilerine göre Tibet Özerk Bölgesi (TAR) 3.65 milyon nüfusa sahiptir. Bu nüfus 2010 yılına (2010 nüfusu 3 milyon civarındadır) oranla %21.5'ten fazla bir artışa işaret etmektedir.⁵ Çin kaynakları bu artışı bölgede artan refah ile ilişkilendirmeye çalışsa da asıl nedenin ÇKP yönetimi tarafından yürütülen nüfus transfer politikası olduğu bilinmektedir. Zira, ÇKP yönetimi kontrolündeki kurumlar tarafından yapılan açıklamalarda dahi bölgede oldukça yüksek bir nüfus artışı olduğu, bu artışın doğal bir nüfus artışı değil de bir nüfus mühendisliği sonucunda oluştuğu oldukça açıktır. ÇKP yönetimi tarafından açıklanan verilere göre ise 2010 yılında 245 bin olan bölgedeki Han Çinli nüfusu 2020 yılında 445 binden fazladır.⁶

Harita: Çin'in nüfus transfer politikası kapsamında Han Çinli yerleşimciler Doğu Türkistan, Tibet, Mançurya ve İç Moğolistan bölgelerinde yerli nüfustan daha fazla hale gelmektedir [Kaynak: The Economist]

Benzer bir durum diğer işgal ve ilhak edilmiş bölgelerde olduğu gibi Doğu Türkistan'da da kendini göstermektedir. Doğu Türkistan'ı ÇKP yönetimi için diğer bölgelerden önemli kılan faktörlerde bulunmaktadır. Çin'in büyük önem verdiği "Tek Kuşak Tek Yol" projesinin güzergahında yer alması, zengin yeraltı kaynaklarına sahip olması, diğer bölgelere kıyasla Çin kültürüne, diline ve inancına daha uzak olması ve bu nedenle ÇKP yönetimi için daha yüksek bir muhalefet potansiyeline sahip olması gibi faktörler ÇKP yönetiminin Doğu Türkistan'a yönelik politikalarını ve uygulamalarını sertleştirmesine neden olmaktadır. Tüm bu uygulamaların insan haklarına ve uluslararası hukuka tamamen aykırı olması da ÇKP yönetimince önemsenmemektedir.

Doğu Türkistan'daki Demografik Hareketler

ÇKP tarafından 2010 yılında yapılan son nüfus sayımına göre Doğu Türkistan'ın nüfusu 20.81 milyon olarak açıklanmıştır. Bu nüfusun %40.1'ini 8.75 milyon ile Han Çinlileri oluşturmaktadır. 1949 yılından sonra bölgeye yasadışı ve sistematik olarak yerleştirilen Han Çinlilerinin 1949 yılından önce bölgedeki nüfusu 200 bin civarındaydı. Söz konusu nüfus sayımına göre Uygurlar nüfusun en az 12 milyonluk kısmını oluşturmaktadır. Uygur

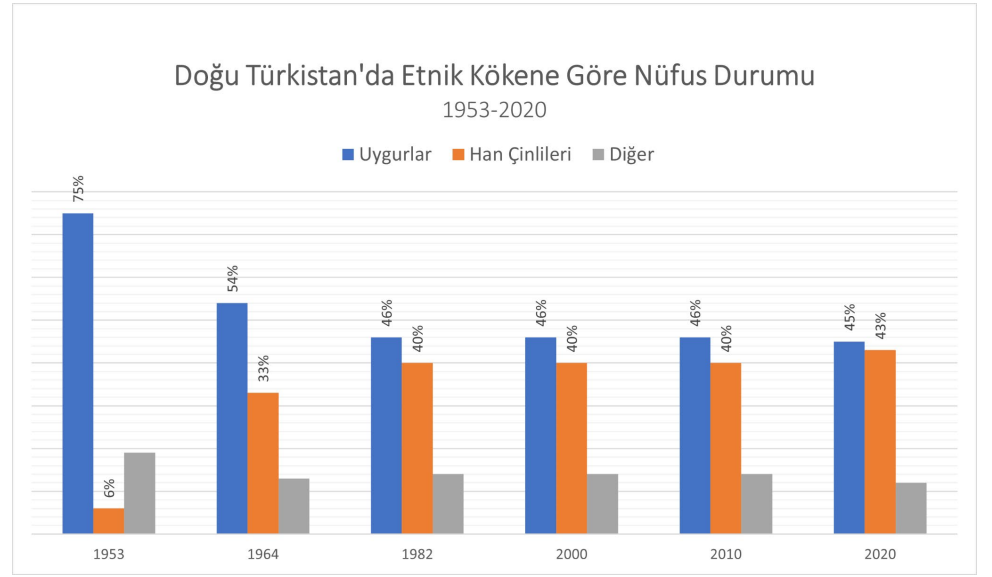

ÇKP yönetimi tarafından açıklanan verilere göre 2010 yılında 245 bin olan bölgedeki Han Çinli nüfusu 2020 yılında 445 binden fazladır.

Han Çinli nüfusun özellikle son 10 yıl içerisinde bölgedeki Uygur ve diğer etnik grupların nüfusundan daha fazla artış göstermesi doğal bir nüfus artışı değildir.

kaynaklarında ise bu rakamın en az 20 milyon olduğunu iddia etmektedir.⁷ 2020 yılında yapılan nüfus sayımında ise bölgenin toplam nüfusu 25.85 milyon olarak açıklanırken Han Çinlilerin nüfusu 10.92 milyon, etnik azınlıkların nüfusu ise 14.93 milyon olarak açıklanmıştır.⁸ ÇKP tarafından açıklanan bu rakamlar bölgedeki Han Çinlilerinin nüfusunun 10 yıl önceye göre %25 oranında artış gösterirken Uygurların nüfusunun %16 oranında artış gösterdiği anlamına gelmektedir.⁹ Bu durum, ÇKP'nin bölgeye yönelik sistematik ve yasadışı yerleşim planının ve göç ve demografi mühendisliğinin Han Çinlilerin bölgedeki nüfuslarının artışına neden olduğu ve Uygurlara yönelik faaliyetlerin ise bölgedeki Uygur nüfusunu azalttığı gerçeğini de ortaya çıkarmaktadır. Han Çinli nüfusun özellikle son 10 yıl içerisinde bölgedeki Uygur ve diğer etnik grupların nüfusundan daha fazla artış göstermesi doğal bir nüfus artışı değil aksine ÇKP yönetimi tarafından ülkenin diğer bölgelerinden Doğu Türkistan'a yerleştirilen yerleşimciler sebebiyledir.

Görsel: Doğu Türkistan (Xinjiang)'daki Nüfusun Etnik Dağılımı
[Kaynak: The Asia Dialogue]

ÇKP hükümeti bir yandan Çin'in diğer bölgelerinden getirdiği Han Çinlileri Doğu Türkistan bölgesine yerleştirmekte diğer yandan ise bölgedeki Uygur ve diğer Müslüman ve Türk grupları Çin'in diğer bölgelerine zorla işçi olarak göndermektedir. Bu planlı ve sistematik asimilasyon ve soykırım politikasının bir parçası olan demografi ve göç mühendisliği planı kapsamında ele alınması gereken ve başta insan hakları olmak üzere uluslararası hukuka da tamamen aykırı olan bir uygulamadır. Nitekim BM Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırmasına Dair Sözleşmeye de bakıldı-

ğında ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu, kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen; gruba mensup olanların öldürülmesi, grup mensuplarına ciddi bedensel veya zihinsel zarar verilmesi, grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracacağı hesaplanarak yaşam şartlarını kasten değiştirmek, grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak ve gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek soykırım suçu olarak (md. 2) tanımlanmıştır.

Burada sayılan bütün suçları işlediği dünya kamuoyu tarafından bilinen Çin devleti, zorunlu göçe tabi tutarak ve demografik yapıyı değiştirerek özellikle maddede zikredilen fiziksel varlığını ortadan kaldıracığını hesaplayarak Doğu Türkistanlıların yaşam şartlarını kasten değiştirmeye çalışmaktadır. Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü'ne bakıldığında ise mahkemenin yargılama yetki alanına giren konular tanımlanmıştır. Tüzüğün 5. maddesinde de sayılmış olan soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçu ve saldırı suçlarında mahkeme yargılama yetkisine sahiptir. Buradaki soykırım suçu tanımı, BM Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırmasına Dair Sözleşmedeki tanımlamayla aynıdır. Tüzükte insanlığa karşı suçlar ise, herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak öldürme, toplu yok etme, köleleştirme, nüfusun sürgün edilmesi ve zorla nakli, uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek, hapsedme veya fiziksel özgürlükten başka biçimlerde mahrum etme, işkence, ırza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkla diğer cinsel şiddet şekilleri, herhangi bir tanımlanabilir gruba veya topluluğa karşı yapılırsa veya mahkemenin yetki alanındaki herhangi bir suçla bağlantılı olarak siyasi, ırki, ulusal, etnik, kültürel, dinsel, cinsel veya evrensel olarak gerçekleştirilmesi uluslararası hukukun ihlalini doğurur. Diğer nedenlere dayalı zulümler ise insanlık dışı eylemler (md. 7) olarak ifade edilmiştir. Aynı maddenin 2. fıkrasının d bendinde "nüfusun sürgün edilmesi veya zorla nakli" uluslararası hukukta izin verilen gerekçeler olmaksızın, belli bir yerde, hukuka uygun olarak ikamet eden insanların sürülmesi ya da başka zorlayıcı fiillerle yer değiştirilmesi olarak tanımlanmıştır. Tüm bunlar göz önüne alındığında Çin'in gerçekleştirdiği demografik yapıyı bozan ve sürgüne zorlayan politikalarının hukuksuzluğunu bir kez daha görmüş oluyoruz.

Doğu Türkistan halkının uzun yıllardır maruz kaldığı sistematik asimilasyon ve soykırım faaliyetleri Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in büyük önem verdiği "Tek Kuşak Tek Yol" projesi ile de doğrudan ilişkilidir. Çin, Uygur ve

ÇKP hükümeti Uygur ve diğer Müslüman ve Türk grupları Çin'in diğer bölgelerine zorla işçi olarak göndermektedir.

Doğu Türkistan'a yönelik bu sistematik göç ve nüfus mühendisliğinin bir sebebi de "Tek Kuşak Tek Yol" girişimidir.

diğer etnik gruplara yönelik zorla çalıştırma iddialarını "Çin'in küresel endüstriyel zincirdeki işbirliğine katılımını baltalamak" olarak görmektedir. Bu iddiaların bölge halkını çalışma hakkından ve geri kalmışlıktan kurtulma fırsatından mahrum bıraktığını iddia eden ve suçlamaları kabul etmeyen ÇKP yönetimi, diğer taraftan 2014 ile 2020 arasında Doğu Türkistan bölgesindeki istihdam edilen nüfusun 11.35 milyondan 13.56 milyona yükselerek 20 kat arttığını belirtmektedir. Çin Devlet Konseyi Basın ve Enformasyon Ofisi tarafından Sincan Nüfus Dinamikleri ve Verileri (Xinjiang Population Dynamics and Data) başlığıyla yayınlanan verilere göre artan bu istihdam daha çok güney bölgelerinde görülmüştür. Oluşturulan 2.82 milyonluk istihdam fırsatınının 1.73 milyonunun bölgenin güney kısmında olduğunu belirten Basın ve Enformasyon Ofisi bir yönüyle uyguladığı nüfus ve göç mühendisliğini itiraf etmektedir.¹⁰

Nitekim Güney Asya tarihi özelinde Çin ve Uygurlar üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan Nottingham Üniversitesi tarih profesörü Rian Thum ise Çin'in Doğu Türkistan'daki nüfus mühendisliğine yönelik yaptığı analizinde son 10 yıla kadar Han Çinlilerin bölgenin kuzey kısmına (Urumçi ve Shihezi gibi şehirlere ve çevresine) yerleştirildiğini ancak son zamanlarda ÇKP'nin yerleşim politikalarının odağını değiştirdiğini belirtmektedir. Thum, ÇKP'nin son zamanlarda Han Çinlilerini bölgenin güney kısmına, yani tarihsel olarak nüfusun büyük çoğunluğunun Uygur ve Müslüman olduğu kısma taşıma çabası içerisinde olduğunu belirtmektedir. Bu değişimin en belirgin göstergelerinden biri ise bingtuan tarafından çölde inşa edilen ve oldukça büyük olan yeni şehirlerdir.¹¹

Yukarıda da bahsedildiği gibi, Doğu Türkistan'a yönelik bu sistematik göç ve nüfus mühendisliğinin bir sebebi de "Tek Kuşak Tek Yol" girişimidir. Zira Doğu Türkistan, Çin'in Asya'dan Avrupa'ya uzanan kapsamlı bir kalkınma planı olarak gördüğü bu girişimin önemli bir parçasıdır. ÇKP yönetimi Çin'in en büyük kömür ve doğal gaz rezervlerine ev sahipliği yapan bölgede herhangi bir aykırı ses ve görüş istememektedir.¹² Bu amaçla, bölgedeki Uygurları çeşitli bahanelerle "Yeniden Eğitim Kampı" adı altında zorla toplama kamplarına alarak sözde radikalleşme ve terörizmle mücadele etmektedir. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin yayınladığı rapor Çin'in bu kapsamdaki hak ihlallerini durdurmak ya da durdurulmasına yardımcı olabilmek yönünden de yetersizdir. Ayrıca Uygurlar, bölgedeki kamu kaynaklarından ve ekonomik fırsatlardan Han Çinlilerine kıyasla çok daha az faydalanabilmektedirler.

“Yoksulluğu Azaltma” Politikası ve Zorla Yerinden Etme

ÇKP yönetiminin Doğu Türkistan’da keyfi olarak gözaltına aldığı binlerce kişinin toplama kamplarına yakın fabrikalarda çalışmaya zorlandığına dair birçok rapor mevcuttur.¹³ Avusturya Stratejik Politika Enstitüsü’ne göre 2017 yılından bugüne kadar gözaltına alınan Uygurlardan 80 bini Çin’de faaliyet gösteren 82 küresel markaya bağlı fabrikalara gönderilmiştir.¹⁴ Doğu Türkistan bölgesinden transfer edilen Uygur ve diğer Müslüman ve Türk nüfusun Apple, BMW, Gap, Huawei, Nike, Samsung, Sony ve Volkswagen gibi küresel çapta bilinirlikleri olan teknoloji, giyim ve otomotiv şirketlerinde çalıştırıldıkları belirtilmektedir. Raporlarda 80 bin kişinin zorla çalıştırıldığı tespit edilmiş ve gerçek rakamın çok daha yüksek olduğu ifade edilmiştir.¹⁵ Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi’ne göre ÇKP yönetiminin “Yoksulluğu Azaltma” politikası altında uyguladığı zorla çalıştırma politikası Doğu Türkistan’ı bir tekstil ve konfeksiyon ürünleri üretim merkezi haline getirmeyi içeren ekonomik kalkınma planının bir parçasıdır. “Tek Kuşak Tek Yol” girişimi ile doğrudan bağlantılı olan bu plan sebebiyle Doğu Türkistan’daki binlerce Uygurlu ve diğer Müslüman ve Türk gruplar bölgedeki fabrikalarda zorla çalıştırılırken, yine aynı girişim kapsamındaki ekonomik politikalar ve planlar sebebiyle binlercesi de Çin’in diğer bölgelerindeki fabrikalarda çalıştırılmak üzere zorla yerlerinden edilmektedir.¹⁶

Evlerinden binlerce kilometre uzaktaki fabrikalarda zorla çalıştırılan bu insanlar birbirlerinden ayrı yurtlarda kalmaktadırlar. Çalışma saatleri dışında ÇKP tarafından organize edilen Mandarin dili kurslarına ve ideolojik eğitim kurslarına katılmak zorunda olan Doğu Türkistanlılar¹⁷ sürekli ve sıkı bir gözetime tabi tutulmaktadır. Dini pratiklerini yerine getirmeleri de kesinlikle yasaktır¹⁸ ve bunu kontrol için ÇKP tarafından işçilerin başına gözetmenler atanmaktadır. Oldukça sınırlı bir hareket alanına ve özgürlüğe sahip olan Doğu Türkistanlılar ÇKP yönetimi tarafından bariz insan hakları ihlallerine maruz bırakılmaktadırlar.¹⁹

BBC tarafından dile getirilen ve Çin’de gerçekleştirilen bir araştırma, Doğu Türkistan’da yaşayan yüz binlerce Doğu Türkistanlının Çin’in diğer bölgelerine gönderildiğini ve böylece bölgedeki Uygurların ve diğer Müslüman ve Türk halkların nüfustaki paylarının azaltılmaya çalışıldığını ortaya koymaktadır. BBC’nin iddiaları yalnızca üst düzey yetkililer için hazırlanmış olan ve bir şekilde internete düşmüş olan resmi bir rapora, ÇKP yönetiminin propaganda raporlarına, mülakatlara ve bölgede gerçekleştirilen fabrika ziyaretlerine dayandırılmaktadır.²⁰ ÇKP yönetimi bu iddiaları reddederek

Evlerinden binlerce kilometre uzaktaki fabrikalarda zorla çalıştırılan insanlar birbirlerinden ayrı yurtlarda kalmaktadır.

Zorla asimilasyon politikasında Batılı büyük şirketlerin de rolü bulunmaktadır.

söz konusu nüfus transferlerinin istihdam amaçlı olduğunu ve kişilerin gelirlerini arttırmak, işsizliği azaltmak ve yoksulluğu azaltmak gibi amaçlar taşıdığını iddia etmektedir. Aynı zamanda Doğu Türkistan bölgesinin de refah seviyesinin arttığını, bölgedeki işsizlik ve yoksulluk oranlarının düştüğünü iddia eden ÇKP yönetimi, bölgedeki hazır iş gücünü niçin aynı bölgede kullanarak ucuz iş gücü elde etme, transfer vb. masraflardan kurtulmak yerine bölgedeki Doğu Türkistanlıları Çin'in başka bölgelerine transfer ederek bölgeye Han Çinli nüfusunu yerleştirdiğini izah edememektedir.

ÇKP yönetiminin bu zorla yerinden etme ve zorla çalıştırma politikasına yönelik birçok haber, video, görsel ve propaganda dokümanları mevcuttur.²¹Örneğin; Çin Komünist Partisi'nin resmi haber kanalında yer alan bir haberde, Doğu Türkistan'daki bir köy meydanında ÇKP yetkililerinin bir pankart altında oturdukları ve söz konusu pankartta köyden 4 bin kilometre uzaklıktaki Anhui Eyaleti'ndeki iş ilanlarının yer aldığı görülmektedir.²² Bölgedeki istihdamı arttırdığını iddia eden ÇKP yönetimi Doğu Türkistanlıları bölgedeki fabrika ve işyerlerinde istihdam etmek yerine binlerce kilometre uzaklıktaki Çin şehirlerinde istihdam etmelerini yalnızca işsizlikle ve yoksullukla mücadele kılıfıyla örtemeyeceklerini bildikleri için bu tarz haberlerin uluslararası platformlarda servis edilmesini engellemeye çalışmaktadırlar. Tüm bunlara ek olarak meselenin bir başka boyutu daha bulunmaktadır. Doğu Türkistanlıların zorla yerinden edilerek Çin'in başka bölgelerindeki fabrikalarda zorla çalıştırılmalarının ve buralarda ÇKP'nin asimilasyon faaliyetlerine maruz bırakılmalarının özellikle Batılı büyük şirketlerle de ilişkisi bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Raporu ve Çin'e Yönelik Tutuma Dair Eleştiriler

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin Çin'in Doğu Türkistan'daki insan hakları ihlallerine yönelik yayınladığı raporda, 2020 yılında yapılan son nüfus sayımında ve Çin hükümetinin yayınladığı "Sincan Nüfus Dinamikleri ve Verileri" konulu Beyaz Kitap'ta yer alan verilere dikkat çekilerek Doğu Türkistan'daki demografik yapının ÇKP yönetiminin politikaları sebebiyle bilinçli ve sistematik olarak değiştirilmeye çalışıldığı ifade edilmektedir. Raporda ayrıca, bölgenin GSYİH artışı ve diğer kaynaklardan yararlanma konusunda ÇKP yönetimi tarafından ayrımcılık yapıldığı da vurgulanmaktadır.²³ Raporda bunlara benzer endişeler dile getirilmiş olsa da bu endişeler yalnızca birer endişe konusu şeklinde ifade edilmektedir. Raporda bu endişelere dair açıklayıcı bilgiler yer almadığı gibi ÇKP yönetiminin bu hukuk dışı uygulamalarına yönelik herhangi bir hukuki dayanak da su-

nulmamaktadır. Bunun yanı sıra, raporda bu endişelerin ifade edilmesinin hemen arkasından bölgedeki sözde “aşırıılık” ve “terörizm” gibi tehlikelere dikkat çekilerek ÇKP yönetiminin açıklamalarına yer verilmesi ve adeta ÇKP yönetiminin bu uygulamalarını meşrulaştırılmak için çabalaması oldukça dikkat çekicidir.²⁴

Görsel: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eski Yüksek Komiseri, Michelle Bachelet

Yukarıda da bahsedildiği gibi, rapor; bölgeye yönelik temel endişelerin dile getirilmesi yönünden tatmin edici olmasa da bu endişelerin BM nezdinde dile getirilmiş olması yönünden önem taşımaktadır. Raporda, Çin’in sözde terörizmle mücadele kapsamında yürüttüğü politikaların insan haklarına ve hukuka uygunluğuna vurgu yapılmaktadır. Devletlerin terörizm ve şiddet içeren aşırılıkla mücadeleye yönelik önlemlerinin insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne sıkı sıkıya bağlı olması gerektiğinin ifade edildiği rapor, bu konuyu da oldukça yüzeysel işleyerek Çin’in bu bahane ile işlediği birçok hak ihlaline yönelik açık bir tepkiye yer vermemektedir. Raporda Çin’in terörizm tanımına, bu amaçla çıkarılan düzenleme, prosedür ve kanunlara yer verilmesi de raporu amacından uzaklaştıran ve bu yönüyle ÇKP yönetimine hizmet eden bir şekle büründürmektedir. António Guterres ve Michalle Bachelet’in Çin ile olan yakın ilişkileri ve Çin’in özellikle fon sağlama yoluyla BM’nin alt birimlerinde giderek artan etkisi göz önüne alındığında, söz konusu raporun ÇKP yönetiminin açık insan hakları ihlallerine ve uluslararası hukuka aykırı uygulamalarına yönelik bu denli zayıf kalışı bir anlam kazanmaktadır.

Kısacası, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği’nin bir “son dakika” yayını olarak açıkladığı rapor, Çin’in Doğu Türkistan’daki insan hakları ihlallerine

BM raporunda Çin Komünist Partisi yönetiminin uygulamalarını meşrulaştırıcı ifadelerle yer vermesi dikkat çekicidir.

**Çin'in ihlalleri
“aşırılıkla ve
terörle mücadele”
gibi kılıflar altında
devam etmektedir.**

yönelik endişelerin BM düzeyinde dile getirilmesi yönünden önem taşımaktadır. Ancak rapor, birçok insan hakları savunucusu, aktivisti ve hak temelli kuruluşlar tarafından içerik bakımından yeterli görülmemiştir. Bu durum, başta BM Genel Sekreteri António Guterres ve raporun yayınlandığı sırada Yüksek Komiserlik'teki son dakikalarını geçiren Michalle Bachelet'e yönelik eleştirilerin artmasına sebep olmuştur. Çin'in özellikle BM'nin alt birimlerinde giderek artan etkisi de üzerinden durulması gereken bir başka endişe verici mesele olarak görülmelidir.

Sonuç

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından 31 Ağustos 2022 tarihinde yayınlanan ve Çin'in Doğu Türkistan'daki insan haklarına dair endişelerin dile getirildiği rapor, Çin'in bölgede yürüttüğü insanlık dışı faaliyetlerine, insan hakları ihlallerine ve uluslararası hukuka aykırı uygulamalarına güçlü bir ses ile karşı çıkmaktan uzaktır. Ancak raporda yer alan endişelerin BM gibi uluslararası düzeyde bir kurum tarafından dile getirilmesi Doğu Türkistan meselesinin çözümü için önem taşımaktadır. Çin'in BM'de artan etkisi ve üst düzey yöneticilerin Çin ile ilişkileri Doğu Türkistan'daki zulmün sona erdirilmesine yönelik girişimleri sekteye uğratmaktadır. Çin'in buradan da aldığı cesaretle giderek artan hak ihlalleri “yoksulluğu azaltma”, “aşırılıkla ve terörle mücadele” gibi kılıflar altında devam etmektedir. ÇKP yönetiminin bu kapsamında uyguladığı politikalardan olan nüfus transfer politikası ve zorla yerinden etme politikası yüz binlerce Doğu Türkistanlının evlerinden binlerce kilometre uzaktaki fabrikalarda zorla çalıştırılmasına neden olmaktadır. Bu zorla üretim zincirine küresel çaptaki şirketlerde dahil olmaktadır. Zorla göç ve nüfus mühendisliği ile Doğu Türkistan'ın demografik yapısını da değiştirmeyi amaçlayan Çin, bölgeye yasadışı olarak sistematik bir şekilde Han Çinli nüfusu yerleştirmektedir. Bu nüfus ÇKP yönetimi tarafından bölgenin asıl sahibi olan Doğu Türkistanlılara kıyasla birçok teşvik ve avantaj ile desteklenmektedir.

Uluslararası toplum ve kuruluşlarının, Çin hükümetinin ve ÇKP yönetiminin Doğu Türkistan'daki insan haklarına ve uluslararası hukuka aykırı faaliyetlerine yönelik harekete geçmesi gerekmektedir. ÇKP yönetiminin giderek artan zulmü Doğu Türkistanlılar için çok ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlar ilerleyen süreçlerde hem Çin'in diğer bölgelerinde hem de küresel çapta başka sorunları da beraberinde getirme eğilimindedir.

SONNOTLAR

- 1 Sincan Üretim ve İnşaat Kolordusu. Doğu Türkistan'da faaliyet gösteren, Çin merkezi hükümeti tarafından yönetilen ve işletilen bir ekonomik ve paramiliter örgüttür.
- 2 Hoja, Gulchehre. "Subsidies For Han Settlers 'Engineering Demographics' in Uygur-Majority Southern Xinjiang". Radio Free Asia, Nisan 13, 2020. <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/settlers-04132020172143.html> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 3 China's Repression of Uyghurs in Xinjiang. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/background/chinas-repression-uyghurs-xinjiang> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 4 China's Population Transfer Policy. The Chinese Settlers outnumber the Native Population of Tibet, Manchuria, Inner Mongolia, and East Turkestan (Xinjiang). The Sinicization of Occupied territories. Simon Cyrene-The Bearer of the Cross. <https://wholedude.com/2020/02/12/chinas-population-transfer-policy-the-chinese-settlers-outnumber-the-native-population-of-tibet-manchuria-inner-mongolia-and-east-turkestan-xinjiang-the-sinicization-of-occupied-territori/> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 5 PRC census puts Tibet Autonomous Region population at 3.65 million. Tibetan Review/Chronicling Tibet since 1967. <https://www.tibetanreview.net/prc-census-puts-tibet-autonomous-region-population-at-3-65-million/> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 6 Nyima, Palden ve Lhasa, Daqiong. "Majority Tibetan population continues to grow". China Daily, Temmuz 17, 2020. <https://www.chinadaily.com.cn/a/202007/17/WS5f115e-48a31083481725a55e.html> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 7 Brief History. Campaign for Uyghurs. <https://campaignforuyghurs.org/about-east-turkistan/> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 8 Xinjiang Population Dynamics and Data. The State Council Information Office of the People's Republic of China. <http://www.scio.gov.cn/zfbps/32832/Document/1713594/1713594.htm#:~:text=According%20to%20preliminary%20data%20from,and%20ethnic%20minorities%2014.93%20million> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 9 Lew, Linda. "China census: migration drives Han population growth in Xinjiang". South China Morning Post, Haziran 15, 2021. <https://www.scmp.com/news/china/politics/article/3137252/china-census-migration-drives-han-population-growth-xinjiang> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 10 Xinjiang Population Dynamics and Data. The State Council Information Office of the People's Republic of China. <http://www.scio.gov.cn/zfbps/32832/Document/1713594/1713594.htm#:~:text=According%20to%20preliminary%20data%20from,and%20ethnic%20minorities%2014.93%20million>. (Erişim Eylül 22, 2022).
- 11 Hoja, Gulchehre. "Subsidies For Han Settlers 'Engineering Demographics' in Uygur-Majority Southern Xinjiang". Radio Free Asia, Nisan 13, 2020. <https://www.rfa.org/english/news/uyghur/settlers-04132020172143.html> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 12 China's Massive Belt and Road Initiative. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/background/chinas-massive-belt-and-road-initiative> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 13 Connecting the Dots in Xinjiang: Forced Labor, Forced Assimilation, and Western Supply Chains. Center For Strategic & International Studies. <https://www.csis.org/analysis/connecting-dots-xinjiang-forced-labor-forced-assimilation-and-western-supply-chains> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 14 Re-education, forced labour and surveillance beyond Xinjiang. Australian Strategic Policy Institute. <https://www.aspi.org.au/report/uyghurs-sale> (Erişim Eylül 22, 2022).
- 15 A snapshot of the employment of workers in high-tech enterprises in Nanchang, Jiangxi Province. Archive.today. <https://archive.md/tUYEs> (Erişim Eylül 22, 2022).

Uluslararası toplum ve kuruluşlarının, Çin hükümetinin Doğu Türkistan'daki insan haklarına ve uluslararası hukuka aykırı faaliyetlerine yönelik harekete geçmesi gerekmektedir.

Çin zorla göç ve nüfus mühendisliği ile Doğu Türkistan'ın demografik yapısını da değiştirmeyi amaçlamaktadır.

16 China's Repression of Uyghurs in Xinjiang. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/backgrounders/chinas-repression-uyghurs-xinjiang> (Erişim Eylül 22, 2022).

17 Help Xinjiang counterpartly and achieve the hearts of the masses. Anhui Guoyuan Financial Holding Group Co. <https://archive.md/YBJQ3> (Erişim Eylül 22, 2022).

18 Nilek, Xinjiang: Take multiple measures to explore a new model of promoting the organized transfer of employment outside the rural labor force. Wayback Machine. https://web.archive.org/web/20200128215747/http://222.82.215.217/2015_jywx_jywx/8a-4ac4066b873576016b8cb385630f7f.html (Erişim Eylül 22, 2022).

19 Recruit Xinjiang Workers (Trial). Human Resources and Social Security Department of Guangdong Province.

<https://archive.md/ncfSC> (Erişim Eylül 22, 2022).

20 Sudwort, John. "Uygur Türkleri: Çin'in politikaları sonucu Sincan'da 'Uygurların ve diğer azınlıkların nüfus içindeki payı azalıyor'". BBC News, Mart 3, 2021. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56265908> (Erişim Eylül 22, 2022).

21 "Uygur Türkleri: Çin'in politikaları sonucu Sincan'da 'Uygurların ve diğer azınlıkların nüfus içindeki payı azalıyor'", BBC Türkçe, 3 Mart 2021. https://twitter.com/bbcturkce/status/1367121336989081601?s=20&t=QdoU5FhKMi2gk1X_hTNK3g (Erişim Eylül 22, 2022).

22 Sudwort, John "Uygur Türkleri: Çin'in politikaları sonucu Sincan'da 'Uygurların ve diğer azınlıkların nüfus içindeki payı azalıyor'". BBC News, Mart 3, 2021. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56265908> (Erişim Eylül 22, 2022).

23 OHCHR Assessment of human rights concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People's Republic of China. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/2022-08-31/22-08-31-final-assesment.pdf> (Erişim Eylül 22, 2022).

24 OHCHR Assessment of human rights concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People's Republic of China. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/2022-08-31/22-08-31-final-assesment.pdf> (Erişim Eylül 22, 2022).

İrfan Tatlı
Siyaset Bilimci

1994 yılında Bilecik'te doğdu. 2017 yılında Uluslararası Saraybosna Üniversitesi Siyasal Bilimler bölümünden mezun oldu. Lisans tezinde Kolonizasyon dönemi sonrasında Afrika'daki sınırların güncel tartışmalar üzerindeki etkisini Somali örneği üzerine inceledi. Yüksek lisans öğrenimini 2022 yılında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nde Arap Ayaklanmaları ötesinde Sudan'da 2018 yılında gerçekleşen protesto hareketi üzerine yazdığı tezi ile tamamladı. Türk Kızılay bünyesinde mültecilere yönelik projelerde görev aldı. Halihazırda İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı bünyesinde araştırmacı olarak görev almaktadır.

info@irfantatli.com

*Bir
insanı kurtaran,
bütün insanlığı
kurtarmış gibidir.*

Mülteci
Hakları Derneği
ULUSLARARASI
INTERNATIONAL REFUGEE RIGHTS ASSOCIATION

Analiz | Ekim 2022 | No. 5

Birim Sorumlusu
Av. İbrahim Ergin

Genel Yayın Yönetmeni
Süleyman Kurt

Editör
Selim Vatandaş

Son Okuma
Beyza Nur Katar

Tasarım
Bilimon